

autori tvrde, ova studija ograničena zbog radnih okolnosti i nedostupnosti sudionika, istraživanjem su naglašene teme koje međunarodna arhivska zajednica može razmotriti kako bi dala podršku ukrajinskim arhivima i Ukrajincima.

Kao posljedica sve učestalijega korištenja različitih tehnologija i umjetne inteligencije, u arhivistici se je nedavno pojavio novi izraz: parapodatci (eng. *paradata*). U svrhu svojega rada *Archivist in the machine: Paradata for AI-based automation in the archives* ("Arhivist u stroju: Parapodatci za automatizaciju podataka pomoću umjetne inteligencije u arhivima") autori Jeremy Davet, Babak Hamidzadeh i Patricia Franks taj izraz definiraju kao "informacije o procedurama i alatima koji se koriste za stvaranje i procesuiranje izvora informacija, zajedno s informacijama o osobama koje provode te procedure". Autori u članku pišu o nastanku i razvoju izraza, njegovoj povezanosti s arhivističkom teorijom, odnosu s terminom metapodatci i njegovim značenjem te primjeni parapodataka u praksi. Također, predlažu elemente koje bi parapodatci trebali sadržavati. Razmatraju primjenu parapodataka u arhivistici, te zaključuju da će definicija parapodataka zacijelo biti predmetom izmjena u budućnosti, ali predviđaju da neće problemi s kojima se susreće automatizacija. Bez obzira na to hoće li parapodatci biti konačno rješenje ili ne, važno je da arhivisti ozbiljno preispitaju strategije kojima će održavati arhivističku pouzdanost u vrijeme umjetne inteligencije.

Monika Banić

***Archival Science: International Journal on Recorded Information* 23, br. 3 i 4 (2023).**

Prvi članak trećega broja časopisa *Archival Science*, sv. 23 iz 2023. godine, naslova *National archives, national memory?: How national archives describe themselves and their mission* ("Nacionalni arhivi, nacionalno sjećanje?: Kako nacionalni arhivi opisuju sebe i svoju misiju"), čiji je autor Reine Rydén, istražuje kako se u današnjem svijetu nacionalni arhivi predstavljaju javnosti. Istraživanje je provedeno na temelju podataka o djelatnosti arhiva diljem svijeta dostupnih na mrežnim stranicama, 138 mrežnih stranica i 18 Facebook računa. U analizi djelatnosti arhiva osnovni fokus bio je na spominjanju ključnih tema: povijest, nasljeđe, sjećanje i identitet. Arhivi su obrađeni na temelju kontinenata na kojima se nalaze, pri čemu je svaki kontinent ukratko obrađen u svojem poglavlju te svako od tih poglavlja kao prilog sadržava tablicu u kojoj su navedene ključne teme i države čiji arhivi ih koriste u svojim opisima djelatnosti. Na kraju je članka i prilog popis nacionalnih arhiva s poveznicama za njihove mrežne stranice.

Drugi članak *Recordkeeping, logistics, and translation: A study of homeless services system as infrastructure* ("Spisovodstvo, logistika i prijevod: Studija sustava

za beskućnike kao infrastrukture”), čiji su autori Pelle Tracey, Patricia Garcia i Ricardo Punzalan, bavi se proučavanjem spisovodstva u održavanju sustava za beskućnike, osoba i ustanova povezanih s njime. Istražuje na koji način uredno spisovodstvo pomaže sustavu, na koje načine usporava i otežava rad socijalnih radnika te na koji način oni olakšavaju ispunjavanje papirologije krajnjim korisnicima sustava. Rad se temelji na iskustvima petnaest djelatnika socijalne skrbi u Sjedinjenim Američkim Državama, koji su odgovarali na istraživačka pitanja: Kako se infrastruktura sustava za beskućnike održava spisovodstvom? Kakav je utjecaj povećane potražnje za upravljanje zapisima na djelatnike socijalne službe? Na koji način socijalni radnici rade protiv ili unutar takvog sustava? Od priloga, članak sadržava tablicu s pseudonimima sudionika, godinama staža i sustavu u kojem djeluju (neprofitne organizacije, bolnice, gradske vlasti), kao i upitnik koji je korišten prilikom intervjua.

Treći članak *Attitudes and uses of archival materials among science-based anthropologists* (“Stavovi i korištenje arhivskoga gradiva kod antropologa znanstvenika”), čiji su autori Diana E. Marsh, Selena St. Andre, Travis Wagner i Joshua A. Bell, bavi se proučavanjem korištenja arhivskoga gradiva od strane antropologa tijekom znanstvenoga istraživanja. Istraživanje temelji na osnovnim pitanjima: Kako antropolozi znanstvenici i arheolozi ponovno koriste arhivsko gradivo u svojem istraživanju? Kakve poteškoće i prepreke susreću u ponovnom korištenju arhivskoga gradiva u znanstvenom kontekstu? Koje stavove i shvaćanja o arhivskom istraživanju imaju antropolozi znanstvenici i arheolozi? Istraživanje je provedeno u suradnji s National Anthropological Archives i Association of Tribal Archives, Libraries, and Museums iz Sjedinjenih Američkih Država. Donešeni su zaključci koji se tiču prepreka i uskraćivanja pristupa, istraživanja u arhivima naspram terenskoga istraživanja i poboljšanja pristupa. Od priloga članak sadržava tablicu znanstvenika antropologa raspoređenih po disciplinama American anthropological association (AAA), tablicu znanstvenika antropologa raspoređenih prema pripadnosti odjelima AAA, tablicu osoba koje imaju obuku u arhivističkom istraživanju među znanstvenicima naspram svih antropologa i tablicu osoba koje imaju obuku u arhivističkom istraživanju među znanstvenicima naspram ne-znanstvenim antropolozima.

Četvrti članak *Origin stories and the shaping of the community-based archives* (“Podrijetlo i oblikovanje arhiva zajednica”), čiji su autori Jamie A. Lee, Bianca Finley Alper i Aems Emswiler, bavi se nastankom i razvojem arhiva posvećenih pojedinim zajednicama, s posebnim fokusom na marginalizirane zajednice, te kako njihovo samo imenovanje može utjecati na stvaratelje, donatore i zajednice koje arhiv predstavlja. Istraživanje je provedeno u partnerstvu sa South Asian American Digital Archives, Houston Area Rainbow Collective History, Community-Driven Archives Initiative of the Chicano Research Collection i Arizona Queer Archives (AQA), te u razgovoru s njihovim osnivačima donosi kratak pregled njihova nastanka, djelatnosti i važnosti za zajednice

kojima su posvećeni. Članak također sadržava i napomenu kako je AQA osnovan od strane Jamie A. Lee, te je zbog toga i članak, u dogovoru s drugim suautorima, pisan u prvom licu.

Peti članak *Record DNA: Reconceptualising digital records as the future evidence base* ("Record DNA: Rekonceptualizacija digitalnoga zapisa kao buduće baze dokaza") autorica Julie McLeod i Elizabeth Lomas, bavi se istraživanjem provedenim od strane Record DNA, međunarodne multidisciplinarne istraživačke mreže, koja je od 2017. do 2020. godine istraživala digitalne zapise i njihovo korištenje u budućnosti kao pouzdanoga dokaza. Istraživanje se je bavilo proučavanjem nastanka, čuvanja, pristupa i korištenja digitalnih zapisa u tehnološkom svijetu koji se konstantno mijenja i razvija. Članak sadržava tablicu radionice 1 – stručnosti/pozadine sudionika, tablicu radionice 2 – stručnosti/pozadine sudionika, tablicu istraživačkih pitanja koja su smatrana najvažnijim za stvaranje iskoristive digitalne baze dokaza, slike granularnoga prikaza DNA digitalnoga zapisa, sliku prikaza DNA digitalnoga zapisa fokusiranoga na sadržaj, sliku prikaza DNA zapisa fokusiranoga na informacije, sliku alternativnoga prikaza DNA digitalnoga zapisa, sliku oblaka riječi najprominentnijih elemenata prikaza idealne digitalne baze dokaza te sliku prikaza ulagača u osiguranje idealne digitalne baze dokaza.

Šesti članak *Defying description: Searching for queer history in institutional archives* ("Prkoseći opisu: Potraga za queer poviješću u institucijskim arhivima"), autora Elliota Fresmana, bavi se istraživanjem kako nedostatak detaljnih metapodataka utječe na vidljivost odnosno nevidljivost te dostupnost odnosno nedostupnost arhivskoga gradiva u arhivskim institucijama, a koje se koristi za istraživanje *queer* povijesti. Za potrebe rada autor je proveo intervju s osobama koje su se tijekom svojega života bavile istraživanjem *queer* tema u arhivskim institucijama Australije, s posebnim osvrtima na pretraživost obavijesnih pomagala, kao i jezik koji se koristi prilikom pretrage, točnije izraze koji bi mogli biti korišteni za istraživanje *queer* tematike kroz povijest.

Sedmi članak *Documenting resistance, conflict and violence: A scoping review of the role of participatory digital platforms in the mobilisation of resistance* ("Dokumentiranje otpora, sukoba i nasilja: Opsežan osvrt na ulogu sudioničkih digitalnih platformi u mobilizaciji otpora"), čiji su autori Kristy Fife, Andrew Flinn i Julianne Nyhan, bavi se istraživanjem novih mrežnih arhiva koji nastaju u digitalno doba, s fokusom na arhive koje su stvorile osobe i grupe koje su doživjele neki oblik nasilja, u svrhu aktivizma i stvaranja baza dokaza provedenoga nasilja. Članak se temelji na pretrazi mrežno dostupnih arhiva i donosi osvrt izdvojenih projekata, analizira potencijal takvih arhiva za razvoj aktivizma te analizira probleme koje bi takvi arhivi mogli imati u odnosu na uobičajene arhivističke prakse i norme, kao i druge probleme koji bi mogli proizići iz arhiva koji se temelje na mrežnim stranicama na kojima svi mogu dati svoj doprinos.

Prvi članak četvrtoga broja časopisa 23. sveska *Archival Science* za 2023. *The cloud, the public square, and digital public archival infrastructure* ("Oblak, javni trg i infrastruktura javnoga digitalnoga arhiva"), autora Toma Nesmitha, potaknut je razvojem digitalnih servera, oblaka, za spremanje podataka koji se u najvećoj mjeri nalaze u vlasništvu privatnih korporacija i osoba, a na koje se sve više oslanjaju i vlade za pohranu svojih podataka. Članak se osvrće na sve veću ovisnost vlada Kanade i Sjedinjenih Američkih Država o takvim serverima, donosi viđenja predstavnika vlade, posebno kanadske, na takav razvoj tehnologije i javno-privatnoga partnerstva, te govori i o potencijalnim problemima koji bi mogli proizići u pogledu buduće dostupnosti podataka koji su na privatnim serverima za pohranu te potrebi za stvaranjem javne arhivske infrastrukture. Autori također napominju kako arhivi nisu uključeni u raspravu oko politike digitalne pohrane podataka.

Drugi članak *Narrating the preservation of a film school archive – Re-configuring the hero's journey across the nexus of conservation and film production* ("Priča o očuvanju arhiva filmske škole – Rekonfiguracija putovanja heroja kroz svezu konzervacije i filmske produkcije"), autorica Donne Lyon i Robyn Sloggett, govori o projektu započetom 2013. godine sa svrhom očuvanja filmova studenata na Victorian College of Art's Department of Film and Television na University of Melbourne. Članak donosi pregled projekta i problema s kojima se je suočavao te suradnje triju disciplina, filmske produkcije, očuvanja kulturnoga nasljeđa i arhivistike, u očuvanju i poboljšanju pristupu tomu arhivu. Kao prilog, članak sadržava tablicu koja uspoređuje faze projekta s fazama produkcije filma.

Treći članak *Emotional responses in archival work* ("Emocionalni odgovor u arhivskom poslu"), čije su autorice Cheryl Regehr, Wendy Duff, Jessica Ho, Christa Sato i Henria Aton, bavi se proučavanjem emocionalnoga aspekta arhivističkoga posla, kako utjecaja samoga obrađivanoga gradiva, tako i utjecaja kolega koji surađuju. Istraživanje je provedeno na iskustvima petnaest kanadskih arhivista koji su četiri mjeseca vodili dnevnik bilježeći svoja emocionalna stanja, od onih prije posla, onih uzrokovanih obradom gradiva, do onih uzrokovanih interakcijama s kolegama i radnom okolinom. Članak kao priloge sadržava sliku petorazinskoga modela emocija u organizaciji, sliku primjera emocionalnih varijacija, sliku kružnoga grafa interakcija povezanih s ljutnjom ili iritacijom, sliku kružnoga grafa interakcija povezanih sa srećom ili entuzijazmom i sliku faktora koji utječu na emocije u arhivskom poslu.

Četvrti članak *The archival scene in early modern Norway* ("Arhivska scena u ranoj modernoj Norveškoj"), autora Torkel Thime, donosi kratak pregled razvoja arhivistike u Norveškoj u razdoblju od 1537. do 1800. godine kroz poglavlja o državnoj birokraciji, arhivskim spremištima, ekonomsko-administrativnim izvorima, sudskoj i javnoj dokumentaciji te povijesti, topografiji i kulturnim spomenicima. Kao prilog članak sadržava tablicu s brojem zapisa s povijesnim

informacijama i njihovim opsegom. Tablica je podijeljena na vremenska razdoblja i vrste zapisa, povijesne, povijesno-topografske i industrijske.

Peti članak *Records of neglect: The significance of archives in redress processes* (“Zapisi zanemarivanja: Važnost arhiva u postupku obeštećenja”), autorice Ide Grönroos, bavi se slučajem zlostavljanja djece u švedskim dječjim domovima i ulozi koju su arhivi imali i na koji su način doprinijeli ili nisu doprinijeli u postupku obeštećenja žrtava. Potaknuta niskim postotkom odobrenih zahtjeva za obeštećenje, u usporedbi s drugim zemljama, autorica prikazuje koliko se zapisi institucija mogu ili ne mogu koristiti u rekonstrukciji života pojedinaca, posebno uz ograničenja koja mogu biti nametnuta od treće strane.

Šesti članak *Keeping the archives above water: Preserving regional heritage in times of accelerated climate change* (“Održavanje arhiva iznad vode: Očuvanje regionalnoga nasljeđa u vrijeme ubrzanih klimatskih promjena”), autorica Adele Wessell i Clare Thorp, potaknut je poplavom koja je pogodila Lismore u Australiji i oštetila lokalni arhiv. Autorice se u članku osvrću na važnost regionalnih arhiva u očuvanju kulturnoga nasljeđa, razvoj zaštite arhivskoga gradiva od klimatskih promjena i važnosti financiranja i potpore ne samo za centralne, nego i regionalne arhive. Od priloga članak sadržava sliku zgrade Richmond River Historical Society and Museum u Lismoreu tijekom poplave, sliku potoka i izvora oko Lismorea i sliku poplave iz 1922. godine na Keen Street.

Sedmi članak *A metadata model for authenticity in digital archival description* (“Model metapodataka za autentičnost digitalnoga arhivskoga opisa”), čiji su autori André Pacheco, Carlos Guardado Da Silva i Maria Cristina Viera De Freitas, bavi se problemom autentičnosti i vjerodostojnosti digitalnih dokumenata. Kao rješenje takvoga problema istaknuti su opsežni, važni i stalni metapodatci. Cilj je članka predstaviti model koji će uspostaviti najrelevantnije i najjednostavnije metapodatke za osiguravanje autentičnosti digitalnoga arhivskoga gradiva. Kao priloge, članak sadržava tablicu analitičkih kategorija proizišlih iz revizije literature, tablicu sažetaka elemenata metapodataka za autentičnost identificiranih u svim standardima, sliku elemenata i orijentacije metapodataka izvedenih iz znanstvene literature, sliku elemenata metapodataka identificiranih u tehničkoj literaturi, sliku predloženoga modela metapodataka za autentikaciju arhivskoga opisa, kao i sljedeće priloge: 1. bibliografske referencije za tablicu revizije literature, 2. sažetak zahtjeva identificiranih u znanstvenoj literaturi, poredanih prema temama, 3. jedinstveni zahtjevi identificirani u znanstvenoj literaturi, 4. jedinstveni zahtjevi identificirani u analizi tehničke literature, 5. definicije elemenata metapodataka u modelu.

Tomislav Gusić